

**วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนและการพิจารณาคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ตอนที่ ๒
อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวน และผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี^๑**

มอง ฟร็องซัว เรดอนเน^๒
แปลโดย ดร. ปกิตตา นิภาวรรณ โชติกิตติกุล^๓

๓. ลักษณะโดยทั่วไปของการเตรียมการไต่สวน (ต่อ)

๓.๓ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวน

โดยหลักแล้ว มาตรา ๘๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสจะให้อำนาจผู้พิพากษาไต่สวนกระทำการได้ทุกอย่างเพื่อค้นหาซึ่งความจริง แต่การที่จะให้ผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเองในทุก ๆ เรื่อง เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ จึงมีการมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจ และพนักงานสอบสวนไปดำเนินการหาแสวงหาข้อเท็จจริงมาให้ หรือตั้งคณะไต่สวนขึ้น

สิ่งที่ผู้พิพากษาไต่สวนจะสามารถมอบให้พนักงานสอบสวนทำ ได้แก่ การสอบสวนข้อเท็จจริงทั่วไปในการควบคุมหรือคุมขังระหว่างการไต่สวน การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ การดักฟังโทรศัพท์ รวมถึงการบันทึกภาพและเสียงที่ได้มีการจับภาพของผู้ถูกกล่าวหาไว้ หรือการระบุสถานที่ใช้โทรศัพท์ของผู้ถูกกล่าวหาว่าใช้ที่ใดบ้าง รวมถึงการฟังคำเบิกความของพยานบางส่วน การเคลื่อนย้ายวัตถุทรัพย์สิน ออกหมายจับ การยึด และการอายัดทรัพย์สินต่าง ๆ

สิ่งที่ผู้พิพากษาไต่สวนจะไม่สามารถมอบอำนาจให้ทำได้ หมายถึงผู้พิพากษาต้องทำด้วยตัวเอง ได้แก่ ๑. การไต่สวนผู้ถูกกล่าวหา การให้พยานมาเบิกความต่อหน้าผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงการฟังคำเบิกความของผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากคดีนั้น ๆ โดยตรง หรือการให้พยานมาเบิกความต่อหน้าผู้ถูกกล่าวหา

๓.๔ อำนาจในเชิงตุลาการของผู้พิพากษาไต่สวน

(๑) ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่เริ่มกระบวนการไต่สวนกล่าวหา แต่การที่จะเริ่มกระบวนการเหล่านี้ได้ต้องมีพยานหลักฐาน หรือมีเบาะแสที่ชัดเจนและเพียงพอไปในทางเดียวกันว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของผู้ใช้ ตัวการ หรือผู้สนับสนุน ในการกระทำความผิดดังกล่าว โดยการที่ผู้พิพากษาไต่สวนจะเริ่มกระบวนการไต่สวน ผู้พิพากษาจะต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาแสดงข้อมูลให้แก่ศาลด้วย

(๒) ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจออกมาตรการบังคับต่าง ๆ โดยวิธีการออกหมาย การออกหมายจะเป็นการออกคำสั่งที่ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน คนที่จะออกหมายได้จะต้องเป็นผู้พิพากษาเท่านั้น ตัวอย่างหมายที่ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถออกได้ เช่น

(๒.๑) หมายค้น เพื่อให้บุคคลซึ่งมีหมายให้จับ หรือนำบุคคลนั้นมากักขังระหว่างพิจารณา

(๒.๒) หมายเรียกที่จะแจ้งให้บุคคลมาศาลในเวลาและวันที่ศาลกำหนด

(๒.๓) หมายที่จะให้เจ้าพนักงานนำตัวบุคคลมาศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

^๑ สรุปคำบรรยายจากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนและการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : หลักการ แนวคิด และกรณีศึกษาของประเทศไทย” วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓ ถึง ๑๖ นาฬิกา ห้องประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

^๒ ผู้ช่วยทูตฝ่ายศาลยุติธรรมกำกับดูแลภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกไกล ผู้ตรวจการศาลยุติธรรมสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย

^๓ ผู้ช่วยผู้พิพากษารุ่นที่ ๗๗

(๒.๔) หมายถึงบุคคลที่เห็นแล้วว่ามีกระทำความผิดและมีการระบุชี้แจงไปจำคุกอยู่ที่ได้
หมายที่ผู้พิพากษาไต่สวนไม่สามารถออกได้ เนื่องจากมีการแก้ไขกฎหมายในปี ๑๙๙๓ คือ
การออกหมายซึ่งระหว่างไต่สวนหรือการออกหมายซึ่งระหว่างพิจารณา เพราะระหว่างนั้นผู้พิพากษาไต่สวน
เป็นคนดำเนินกระบวนการเอง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งซึ่งมีตำแหน่งเฉพาะที่ทางฝรั่งเศส
จะเรียกว่าผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เหมือนกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นคนออกหมายซึ่งระหว่างไต่สวน
(๓) ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจคุมความประพฤติของผู้ถูกกล่าวหาระหว่างที่มีการไต่สวนได้ด้วย
(๔) หลังจากที่ผู้พิพากษาไต่สวนได้รวบรวมพยานหลักฐานเพียงพอแล้ว ผู้พิพากษาก็จะทำสำนวน
เพื่อทำคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่ ถ้าคดีมีมูลก็จะส่งไปให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งพิจารณาพิพากษาแต่ถ้าเห็นว่าคดี
ไม่มีมูลก็จะปิดคดี

ในการทำคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือคดีไม่มีมูล ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องรับฟังความเห็นของผู้เสียหาย
และรับฟังความเห็นของพนักงานอัยการด้วยในการที่จะทำคำสั่งว่าพยานหลักฐานเพียงพอแล้วหรือไม่ ซึ่งหาก
พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเห็นว่ายังมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก็จะสั่งให้ไต่สวนหรือเสาะหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้อีก

๔. ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งน่าจะมีความใกล้เคียงกับผู้พิพากษาในระบบของ
กฎหมายไทย

ในส่วนของคดีอาญาทั่วไปที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีระหว่าง ๑ เดือนถึง ๑๐ ปี
ประธานศาลอาญาทั่วไปมีอำนาจสั่งให้มีการไต่สวนก่อนพิจารณาคดีได้

ตามมาตรา ๓๘๘-๕ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย คุ้มครองหรือ
ทนายความมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ประธานศาลอาญาทั่วไปดำเนินการไต่สวนว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลก่อน
ถึงแม้ว่าพนักงานอัยการจะเป็นผู้ฟ้องก็ตาม การยื่นคำร้องต้องเป็นการยื่นก่อนการพิจารณาคดีในเนื้อหาหรือ
อาจจะเป็นการยื่นเวลาใดก็ได้ในระหว่างการพิจารณา โดยต้องทำคำแถลงเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ศาล
พิจารณาก่อน

กรณีที่ประธานศาลอาญาทั่วไปเห็นว่าคดีมีความจำเป็นต้องมีการไต่สวนก่อน ก็จะปรึกษากับพนักงาน
อัยการเจ้าของสำนวนในคดีนั้นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอมากน้อยเพียงใดที่ต้องเปิดการไต่สวน
พยานหลักฐานอีกครั้งหนึ่งในชั้นศาล ซึ่งถ้าหากว่าเห็นว่ามีความจำเป็นต้องไต่สวนอีกครั้ง ประธานศาลอาญา
ทั่วไปก็จะมอบหมายให้มีการไต่สวนเพิ่มเติม

นอกจากสำนวนของพนักงานสอบสวนแล้ว ก็จะมีสำนวนของพนักงานอัยการที่คู่ความสามารถขอได้
ถ้าในชั้นศาลมีการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใหม่นี้ก็จะถูกรวมไว้ในสำนวนด้วย
ซึ่งคู่ความหรือทนายความสามารถขอตรวจสอบสำนวนได้

ทุกครั้งที่มีการไต่สวนไม่ว่าจะเป็นในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการ หรือชั้นศาล ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิ
ที่จะมีทนายความ

กรณีที่ประธานศาลอาญาทั่วไปไม่ให้มีการเปิดการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในชั้นศาล หรือไม่มีการ
ขอให้ไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมมาก่อนระหว่างการพิจารณา คู่ความหรือทนายความมีสิทธิขอให้ผู้พิพากษาที่
พิจารณาพิพากษาคดีนั้นออกคำสั่งให้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมใหม่ก็ได้ ศาลอาญาทั่วไปมีอำนาจสั่งให้
ค้นหาหรือให้ไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมระหว่างการพิจารณา

ในระหว่างการพิจารณา ผู้พิพากษามีคำสั่งให้มีการไต่สวนหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ โดยอาจจะเป็น
ผู้พิพากษาหนึ่งในองค์คณะก็สามารถออกคำสั่งให้มีการไต่สวนได้แล้ว

คำสั่งให้มีการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมเป็นดุลพินิจของศาลที่พิพากษาที่จะพิจารณาคดีนั้น
ในกรณีที่มีการสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ศาลจะต้องเลื่อนการพิจารณาออกไปเพื่อรอให้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมนั้นเสร็จเรียบร้อยก่อน

ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดีมีอำนาจทุกอย่างในทำนองเดียวกันกับผู้พิพากษาไต่สวนในการออกหมายหรือเรียกบุคคลมาให้ปากคำ รวมถึงผู้พิพากษาสามารถตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่งเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นศาลเองได้

แต่ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีปกติ ถ้าหากว่ามีคำสั่งให้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม จะไม่สามารถออกหมายค้นหรือหมายยึดอายัดได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอำนาจของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีมีน้อยกว่าผู้พิพากษาในชั้นไต่สวน

ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีปกติกับผู้พิพากษาไต่สวน คือ ผู้พิพากษาไต่สวนเมื่อทำการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วจะไม่สามารถนั่งพิจารณาเป็นองค์คณะพิจารณาได้แต่ถ้าเป็นผู้พิพากษาที่ทำานรับผิดชอบคดีรับพิจารณาคดีอยู่แล้วสั่งให้มีการเปิดสำนวนไต่สวนเพิ่มเติม เมื่อมีการไต่สวนข้อมูลเข้ามาในคดีแล้วก็จะยังสามารถเป็นผู้พิพากษาที่ทำคำพิพากษาในคดีนั้นได้อยู่

เหตุผลที่กฎหมายฝรั่งเศสกำหนดให้ผู้พิพากษาไต่สวนไม่สามารถนั่งเป็นผู้พิพากษาพิพากษาในคดีนั้นได้ ในขณะที่ผู้พิพากษาคดีที่พิจารณาคดีทั่วไปแล้วสั่งให้ไต่สวนเพิ่มระหว่างพิจารณาสามารถพิพากษาคดีของตัวเองได้นั้น เนื่องจากผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องทำความเข้าใจคดีมีมูลแล้วจะสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้องซึ่งเหมือนเป็นการฟันธงไปแล้วว่าคนนี้มีผิดหรือไม่มีความผิด ถ้าหากว่าเป็นผู้พิพากษาที่ทำานเปิดสำนวนการไต่สวนขึ้นมาเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ก็เป็นเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการลงโทษเท่านั้น ทำให้อำนาจของผู้พิพากษาทั้งสองตำแหน่งแตกต่างกัน

ประธานศาลอาญาคดีอุกฉกรรจ์มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงได้ ในการพิจารณาพิพากษาคดีหนึ่ง ผู้พิพากษาในคดีนั้นจะต้องได้รับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น ไม่ว่าเวลาใดก็ตามก่อนมีคำพิพากษาในประเด็นแห่งคดี ผู้พิพากษามีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมตลอดเวลา ดังนั้น ในระบบกฎหมายฝรั่งเศส ระบบการไต่สวนเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในชั้นศาลจะไม่ได้จำกัดไว้เฉพาะผู้พิพากษาไต่สวนที่ทำหน้าที่ในการไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น แต่รวมไปถึงผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีด้วย

ถ้าในการพิจารณาคดีอาญาคดีอุกฉกรรจ์ ประธานศาลอาญาเห็นว่าข้อเท็จจริงไม่เพียงพอ ณ เวลาใดก็ได้ก่อนที่จะมีการพิพากษาในประเด็นแห่งคดี มีอำนาจสั่งให้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ โดยอาจจะตั้งคณะกรรมการสอบสวนหรือให้มีผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินการก็ได้ เช่น ในกรณีที่มีการฆาตกรรมเกิดขึ้น ถ้าข้อมูลที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการให้มายังไม่เพียงพอในเรื่องวิถีกระสุน หรือตำแหน่งของผู้เสียหายที่ถูกกระทำ ประธานศาลอาญาคดีอุกฉกรรจ์สามารถสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการไต่สวนเพิ่มเติมได้เพื่อให้เกิดความชัดเจน แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาให้องค์คณะพิจารณา ซึ่งองค์คณะพิจารณาในศาลคดีอุกฉกรรจ์จะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ ๓ ท่าน และผู้พิพากษาที่เป็นลักษณะลูกขุนอีก ๒ ท่าน เพื่อที่จะได้เข้าใจข้อเท็จจริงอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๕. ผู้พิพากษาไต่สวนในชั้นที่มีการไต่สวนมูลฟ้องมีอำนาจยกฟ้องเรื่องขาดองค์ประกอบความผิดได้ แต่พนักงานอัยการก็สามารถอุทธรณ์คำสั่งคดีไม่มีมูลนี้ได้

ถ้าอ่านฟ้องแล้ว ศาลจะยังไม่มีคำสั่งยกฟ้องในทันที แต่เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือความเท่าเทียมกันในการต่อสู้ของคู่ความ อย่างน้อยจะต้องฟังคู่ความทั้งสองฝ่ายก่อน หรืออาจจะให้มีการไต่สวนพยานหลักฐาน โดยฟังหลักฐานจากทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ถึงจะมีคำพิพากษาได้ ซึ่ง “การไต่สวน

ชั้นต่ำ” อย่างน้อยจะต้องมีพยานหลักฐานให้พอฟังได้บ้างว่ายกหรือจะสั่งอย่างไร โดยส่วนใหญ่คดีที่มาถึงชั้นผู้พิพากษาไต่สวน จะเป็นคดีที่มีความซับซ้อนและเป็นคดีที่มีความยากมีเนื้อหาจำนวนมาก ดังนั้นจะไม่ค่อยยกฟ้องในชั้นนี้ เพราะมีการไต่สวนจากคณะกรรมการไต่สวนมาแล้วหลายชั้น และถ้าหากว่าพนักงานอัยการหรือว่าคณะกรรมการไต่สวนชั้นก่อนหน้านั้นเห็นว่าคดีไม่มีมูล ก็จะสั่งไม่ฟ้องตั้งแต่แรก เมื่อคดีมาถึงชั้นนี้ส่วนใหญ่จะมีมูลทั้งหมด

๖. ระบบไต่สวน การพิจารณาพิพากษาเป็นหน้าที่ของคู่ความ หรือเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่ต้องไต่สวนให้ได้ความจริง

ผู้พิพากษามีหน้าที่ต้องฟังพยานหลักฐานจากทุก ๆ ฝ่ายรวมถึงสามารถหาพยานหลักฐานเองได้ แต่การที่หลักของกฎหมายอาญาฝรั่งเศสก็คือหลักเสรีภาพในการนำพยานหลักฐานมาศาล คือศาลแทบจะฟังพยานหลักฐานได้ทุกชนิด ซึ่งศาลมีหน้าที่ที่จะต้องคอยพิจารณาว่าพยานหลักฐานนั้นรับฟังได้หรือไม่ โดยหลักระบบไต่สวนทุกคนพยายามเอาข้อมูลเข้ามาในสำนวนให้ได้มากที่สุด ดังนั้น ปัญหาของศาลที่พบ ไม่น่าจะใช่ว่าเป็นภาระของใครที่จะต้องทำให้ความจริงปรากฏ แต่ทุกคนพยายามที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนทั้งฝ่ายอัยการและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเอง แล้วศาลก็จะค้นหาพยานหลักฐานนั้นด้วย ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญก็น่าจะเป็นว่าพยานหลักฐานชั้นไหนที่ฟังได้ พยานหลักฐานชั้นไหนที่ฟังไม่ได้ ซึ่งก็จะต้องไปดูว่าสอดคล้องกับหลักการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นว่าได้มาโดยชอบหรือไม่ ถึงแม้ศาลจะมีอำนาจฟังพยานหลักฐานหลากหลายมาก แต่พยานหลักฐานบางอย่าง เช่น การที่ดักฟัง หรือการที่จะเข้าไปค้นสถานที่เกิดเหตุในเวลาที่ไม่มีความหมายค้น ศาลฝรั่งเศสก็ไม่รับฟังเลย

ในระบบไต่สวน โดยหลักศาลมีหน้าที่ต้องไต่สวน แต่อำนาจในการไต่สวนส่วนหนึ่งก็คือแบ่งให้อัยการไปตรวจสอบข้อมูลแล้วก็นำข้อมูลมาสู่ศาล อำนาจบางส่วนก็แบ่งให้กับคู่ความไป ศาลเป็นคนที่มีอำนาจสูงสุดในการคุมกระบวนการไต่สวน รวมถึงถ้าหากว่าบุคคลเหล่านี้ยังได้ข้อมูลมาไม่เพียงพอ ศาลก็สามารถตั้งคนอื่นได้อีกนอกจากคู่ความเพื่อที่จะดำเนินการ

๗. การคุ้มครองผู้เสียหาย

คดีอาญาผู้เสียหายจะไม่สามารถเข้ามาเป็นคู่ความในคดีอาญาได้ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสำนวนคดีต่าง ๆ แต่ศาลสามารถมีคำสั่งให้คู่ความเข้าถึงข้อมูลข้อเท็จจริงในคดี ทำให้ผู้เสียหายได้เข้ามารับทราบข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นคู่ความในคดี

คดีของประเทศฝรั่งเศสสามารถตัดสินได้ทั้งคดีอาญา และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา และสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือให้ชดใช้สินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้เช่นเดียวกัน ผู้พิพากษาท่านเดียวสามารถตัดสินได้ทั้งลงโทษในการกระทำความผิดอาญา และตัดสินในคดีอาญาสินไหมได้ด้วย ถ้าหากมีผู้เสียหายเข้ามาขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยนั้น คนที่จะเป็นทนายความให้กับผู้เสียหายก็คือพนักงานอัยการ

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตุลาคม ๒๕๖๖